

**Zbiór
raportów naukowych
Perspektywy rozwoju badań naukowych
w 21 wieku**

27.02.2013 - 28.02.2013

SZCZECIN

Гончарова О. А.

доцент кафедри англійської мови, кандидат педагогічних наук,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сьогоднішній день питання підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до роботи у сучасній школі, котра змінюється не лише за типом, але й за змістом освіти, формами організації навчально-виховного процесу, набуває все більшої актуальності. Зміни в змісті й структурі середньої школи потребують розв'язання проблеми підготовки вчителя-інноватора, який володіє проєктивним мисленням, перспективними педагогічними технологіями, є суб'єктом особистісного й професійного зростання, вміє досягти нової педагогічної мети.

Значну увагу висвітленню теоретико-методологічних особливостей підготовки вчителя до інноваційної діяльності приділено у дисертаційних дослідженнях І.Богданової, В.Бочелюк, О.Волошенко, І.Гавриш, Т.Демиденко, О.Іваницького, О.Кіяшко, Н.Клокар, О.Козлової, Л.Шевченко та інших науковців. Над питаннями педагогічної інноватики та підготовки вчителя до інноваційної діяльності працюють такі зарубіжні вчені: К.Ангеловські, Є.Васильєва, Д.Гопкінз, М.Кларин, О.Пригожин, А.Пуні, В.Сластьонін, В.Шукшунов, Н.Юсуфбекова та інші.

З метою створення зазначених оптимальних педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності ми розробили три блоки дидактичних завдань: мотиваційно-когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний [3]. Хоча такий поділ певною мірою умовний, оскільки рідко завдання одного блоку спрямовувалися на досягнення лише однієї мети. Запропонована система завдань орієнтована на підготовку майбутніх учителів іноземної мови до інноваційної діяльності, а саме на формування позитивного емоційного ставлення до педагогічних інновацій, гуманістичних ціннісних орієнтацій, стимулювання інтересу до інноваційної роботи та систематичного ознайомлення з нововведеннями в галузі освіти, формування творчого мислення, розвиток креативних здібностей, інформаційної культури та рефлексивних умінь.

Для занять з іноземної мови ми добирали й розробляли вправи, які характеризуються варіативністю, тобто можуть бути використані як вправи на розуміння прочитаного, прослуханого або модифікуватися до різних навчальних тем. Ці завдання виступають елементами навчального тренінгу, який передбачає планомірне здійснення програми різноманітних вправ з метою формування й вдосконалення вмінь і навичок, підвищення ефективності професійної діяльності. Згідно Л.Бондарєвої, навчальний тренінг створює наступні організаційно-педагогічні умови: забезпечує процес навчання можливостями максимально змоделювати майбутню професійну діяльність; залучає студентів до різноманітних форм і методів пізнавальної діяльності, що активізують їхню самостійність, ініціативу, винахідливість, тобто створює підґрунття для розвитку інноваційних здібностей;

цілеспрямовано виявляє та розвиває творчу індивідуальність майбутнього фахівця [1, с. 113].

Запропоновані вправи та ігри розроблено нами самостійно або частково адаптовано (А.Гноїнська, І.Госн, Дженсен, П.Джордан, С.Занюк, С.Ігнатіус, І.Кукуленко-Лук'янець, Р.Ло, І.Періг, А.Тоста, А.Уberman, П.Уотсон Джонс).

Завдання мотиваційно-когнітивного блоку орієнтовано на розвиток мотивації здійснення інноваційної діяльності майбутнім вчителем іноземної мови. Особливо актуальним їх виконання стає у випадках, коли інноваційна діяльність здається студентові непривабливою, коли зменшився її суб'єктивний сенс. За допомогою розроблених навчально-методичних матеріалів ми намагалися формувати позитивне ставлення студентів до педагогічних інновацій у професії вчителя іноземної мови; розвивати зацікавлення професією вчителя, акцентуючи увагу на мотивації досягнень, сприяючи ідентифікації з предметом своєї діяльності; заохочуючи їх до схвалення, підбадьорювання та надихання самого себе на використання інновацій.

Серед вправ вищезазначеного блоку слід назвати вправу "Стаття". Студенти працюють у парах або мікрогрупах, самостійно перекладаючи статтю англійською мовою (стаття має обов'язково зачіпати інтереси молоді). Для презентації, подальшого обговорення чи дискусії студенти обирають статтю самостійно: це дозволяє викладачеві виявити, що насправді може хвилювати майбутніх педагогів [7]. Не менш доречною є вправа "Викрадення мети" (студентам пропонується уявити, що хтось вкрав у них мрію (наприклад, успіх у педагогічній діяльності) і сам досягнув значних результатів. Їм не вистачило наполегливості, сили волі тощо. Вони не шукали нових, ефективніших шляхів і засобів досягнення мети. Інша людина змогла реалізувати їхні плани й задуми. Завдання – описати, що студенти відчувають у такій ситуації з подальшим обговоренням у групі відповідей на такі запитання: чи збільшується у Вас прагнення до мети, коли бачите, що інша людина зуміла досягти успіху? Чи усвідомлюєте Ви, що перешкод на шляху до успіху не так багато, їх можна подолати?

На нашу думку, для розвитку когнітивного компоненту готовності до інноваційної діяльності потрібно виокремити шляхи подолання психолого-педагогічних протидій в процесі підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до впровадження інновацій. Серед них: вибір послідовності змін (необхідно сконструювати такий варіант послідовності змін, який зводить до мінімуму опір упровадженню нововведень у навчально-виховний процес); підвищення психолого-педагогічної компетентності майбутніх педагогів (наявність знань сучасних педагогічних технологій, вмінь їх використовувати, впроваджувати залежно від доцільності; правильно визначати педагогічні задачі); створення атмосфери підтримки з боку учасників навчально-виховного процесу (виключення неправильного розуміння й негативного очікування від змін у майбутніх педагогів). Особливу увагу слід приділити групам та окремим особам, з боку яких можна чекати найбільший опір.

Для подолання суб'єктивних страхів студентів, пов'язаних із майбутньою інноваційною діяльністю, нами була обрана казкотерапія, яка сприяє підготовці до напружених емоційних ситуацій, реагуванню на стрес, прийняттю в символічній формі своєї інноваційної активності. Вважаємо, що мистецтво казки сприяє

Perspektywy rozwoju badań naukowych w 21 wieku

самовираженню й самопізнанню суб'єкта, забезпечує корекцію негативних особистісних тенденцій щодо інноваційної діяльності. Студентам пропонувалося завершити прочитану або прослухану казку.

В рамках операційно-діяльнісного блоку завдань студенти були ознайомлені з переліком потенційних продуктів творчості вчителя, запропонованого Ю.Фокіним [6], та застосовували його елементи в процесі підготовки до педагогічної практики. Серед них план кожного заняття та його реалізація (складання поурочних планів з однієї теми з урахуванням заданих аспектів: особливості навчальної групи, специфіка попереднього уроку тощо); методичне вдосконалення (поєднання відомих засобів навчання з розробленням нових дидактичних матеріалів); дидактичне узагальнення (наприклад, класифікація методів навчання за джерелами інформації); вдосконалення теорії (уточнення або розроблення окремих визначень або тверджень відомої теорії).

Важливою складовою операційно-діяльнісного компонента готовності вчителя до інноваційної діяльності є інформаційна культура, яка пов'язана не тільки з системою спеціальних знань (за обсягом та якістю), але й з особливостями стилю діяльності фахівця, його здатністю вести пошук, накопичувати та використовувати необхідну інформацію. В.Ватагіна та О.Трінчук серед прийомів одержання нової інформації з середовища, яка опрацьовується студентами на заняттях, виділяють роботу з: підручником, довідником тощо; періодичними виданнями (накопичення вирізок, використання карток, проглядання журналів, виписки); технічними засобами навчання (для пред'явлення зорової та слухової інформації); комп'ютером [2, с. 8].

Для формування вмінь роботи з навчальною інформацією застосовано наступні завдання: перевести репродуктивно подану навчальну інформацію в проблемну, розробити проблемні завдання; створити дидактичні матеріали з використанням прийомів переведення інформації з одних форм в інші; зменшення або збільшення обсягу інформації; на повноту даних (повна, неповна, надлишкова інформація); на синтез фактичного матеріалу з декількох суміжних галузей (міждисциплінарний підхід); на адаптацію інформаційного сповіщення з урахуванням рівня підготовленості учнів, їхніх вікових особливостей сприйняття навчальної інформації, життєвого досвіду; перекодувати або ж поєднати різні форми інформації: "текст – художній малюнок", "текст – схема", "текст – опорні сигнали", "текст – таблиця".

Для формування рефлексивного компоненту готовності майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності нами було розроблено та апробовано завдання рефлексивного блоку. З огляду на те, що до професійно значущих якостей вчителя належать: рефлексивність, висока емпатія (співпереживання, розуміння почуттів, які переживає інша людина, відповідний вияв своїх почуттів), інтелектуальність (здатність до аналізу діяльності, багатий активний словник, дивергентність мислення, творчість, гнучкість у поведінці) [4, с. 19], вправи покликані формувати здатність студентів до рефлексії власного досвіду, аналізу діяльності майбутніх учнів, досвіду роботи колег, а також ситуацій успіху в професійній діяльності.

Для розвитку рефлексивних умінь студентам пропонувалась вправа "Ситуації інноваційної поведінки". Студенти пригадують та фіксують на папері

життєві епізоди або ситуації, коли вони поводитися нестандартно, інноваційно, творчо. По черзі майбутні вчителі виступають із повідомленням, потім обговорюють у групі наступні запитання: Чи було важко пригадати такі ситуації? Можливо ми себе недооцінюємо, не зважаємо на важливі творчі прояви власної поведінки? *Вправа "Емоційна модуляція"*. Студенти розподіляються на дві команди. Кожен член команди №1 отримує той чи інший абзац навчального тексту. Завдання – емоційно переказати уривок, використовуючи незвичну інтонацію або будь-який реквізит. Мета команди №2 – розташувати студентів по черзі за логікою тексту та спробувати поступово відтворити його з такими ж емоціями. Команди міняються ролями.

Розробляючи рефлексивний блок вправ ми спиралися на завдання, запропоновані Т.Демиденко [5]: аналіз авторських позицій на основі запропонованих висловлювань науковців, педагогів-практиків, обґрунтування позитивних рис та недоліків різних підходів вирішення педагогічних проблем; аналіз протилежних за змістом думок та формулювання власного ставлення до описаного матеріалу; аналіз описово поданих ситуацій, які виникають на заняттях з іноземної мови, та пропозицій можливих шляхів виходу з них з обов'язковим прогнозуванням наслідків і висновків доцільності та ефективності таких рішень; завдання на формування в учнів інтересу до навчального матеріалу (від негативного або байдужого ставлення до здивування, зацікавлення, стійкого інтересу та захоплення) шляхом пошуку цікавої фактичної інформації (відкриття, помилки, зіткнення ідей), добору різноманітних об'єктів праці та видів робіт, форм подання матеріалу та організації занять; самоаналіз та аналіз проведених фрагментів уроків, міні-уроків, пробних занять на педагогічній практиці.

Розроблена система завдань орієнтувала студентів на створення нововведень не стільки у змісті, тобто в навчальних поурочних планах, скільки в методах, засобах, формах організації навчально-виховного процесу. Після застосування окреслених блоків дидактичних завдань студентам пропонувалися тестові завдання, як один із методів визначення ефективності запропонованої моделі підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності.

Література:

1. Бондарева Л. Умови проведення навчального тренінгу для студентів вищої школи / Л.Бондаренко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – №5. – С. 112-113.
2. Ватагіна В., Трінчук О. Інноваційні технології в навчальному процесі / В.Ватагіна, О.Трінчук // Освіта. Технікуми. Коледжі. – 2006. – №2 (15). – С. 8-9.
3. Гончарова О.А. Навчально-методичні матеріали з удосконалення процесу підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності / О.А. Гончарова. – Мелітополь: Вид. центр "Люкс" ЧП Верескун, 2007. – 90 с.
4. Демиденко Т.М. Інформаційна складова підготовки майбутнього вчителя до інноваційної діяльності / Т.М.Демиденко // Нові технології навчання: Зб. наук. праць. – Київ: НМУ ВО, 2002. – Вип. 32. – С. 154-160.
5. Демиденко Т.М. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до інноваційної педагогічної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. / Демиденко Т.М. – Ч., 2004. – 220 с.
6. Фокин Ю.Г. Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели

Perspektywy rozwoju badań naukowych w 21 wieku

и содержание, творчество: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Ю.Г.Фоцін. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 224 с.

7. Lozovaya O., Sokolova O. Vocabulary teaching techniques based on logical and emotional stimulation / O. Lozovaya, O. Sokolova // Building cross-cultural understanding through ELT: IX TESOL - Ukraine Convention, Horlivka, January 29-31, 2004. – P. 88-90.